

Archetype

Σκέψεις για μια Αρχιτεκτονική που συμπεριλαμβάνει όλα τα σώματα:

Αυτόνομη Διαβίωση και το Κοινωνικό μοντέλο Αναπηρίας

Φελίσια Ταστάνη - 28/07/2023

Εικόνα Εξωφύλλου: Maggie Davis in her kitchen at Grove Road, Andra Nelki, about 1982 - 83. RIBA Collections

Το άρθρο προκύπτει μετά από μια σύντομη ιστορική έρευνα γύρω από ζητήματα σχετικά με την προσβασιμότητα, τη συμπερίληψη στον Αρχιτεκτονικό Σχεδιασμό και τη γέννηση της Ανεξάρτητης Διαβίωσης.

Επιχειρεί να καταγράψει κάποιες από τις στιγμές-σταθμούς στην ιστορία της Αναπηρίας και εκείνες τις παρεμβάσεις που συνέβαλαν στην ίση πρόσβαση στους χώρους ζωής των ατόμων με αναπηρία, είτε από επαγγελματίες αρχιτέκτονες είτε από αυτενέργειες των ίδιων των ατόμων με αναπηρία. Αφορμάται από τη θέση του Michael Oliver και του Κοινωνικού Μοντέλου Αναπηρίας, ότι η αναπηρία δεν ταυτίζεται με τη σωματική ή νοητική βλάβη, αλλά προκύπτει ως αποτέλεσμα των εμποδίων του δομημένου περιβάλλοντος.¹ Ο Michael Oliver ήταν ο πρώτος καθηγητής σπουδών για την αναπηρία στον κόσμο και βασικός υποστηρικτής του Κοινωνικού Μοντέλου για την Αναπηρία, το οποίο αποτέλεσε και αποτελεί το βασικό εργαλείο για τη χειραφέτηση των αναπήρων. Το 1979, στο Πανεπιστήμιο του Κεντ στη Μ. Βρετανία, πρωτοστάτησε στη διδασκαλία του αντικειμένου που κατόπιν ονομάστηκε Σπουδές για την Αναπηρία. Η βασική αρχική ιδέα είναι, ότι το κοινωνικό μοντέλο είναι μια προσπάθεια να μετατοπιστεί η εστίαση από τους λειτουργικούς περιορισμούς του ατόμου με βλάβη, στα προβλήματα που προκαλούνται από το δομημένο περιβάλλον, τα εμπόδια και τις κουλτούρες που το καθιστούν ανάπηρο.

**“As far as I’m
concerned it’s
neither public
nor convenient.”**

THE SPASTICS SOCIETY

It's not that people don't care, it's just that they don't think.

"As far as I'm concerned it's neither public nor convenient", αφίσα από την Κοινότητα Σπαστικών, Benton and Bowles, γύρω στο 1979 - 82. Museum no. E.976-2002. © Victoria and Albert Museum, Λονδίνο

Το Berkeley και το campus του μεταμορφώνονται, στα μέσα του 20ού αιώνα, σε ένα αρχικό **πρότυπο συνύπαρξης αναπήρων και μη σε έναν χώρο**, χάρη σε μια ομάδα αναπήρων φοιτητών. Η ομάδα αυτή ονομάστηκε Rolling Quads, και δημιουργήθηκε από εκείνους που σπούδαζαν στο campus αλλά δεν είχαν πρόσβαση σε πολλούς από τους ακαδημαϊκούς χώρους, με αποτέλεσμα να ζουν σε μια πτέρυγα νοσοκομείου μακριά από τις εστίες της υπόλοιπης φοιτητικής κοινότητας. Ο Ed Roberts, μια από τις σπουδαιότερες και πιο επιδραστικές προσωπικότητες στον χώρο της αναπηρίας του 20ού αιώνα, ήταν από τα πρώτα και πιο ενεργά μέλη αυτής της ομάδας. Η πορεία του είναι τόσο εξέχουσα, ώστε το 1995, μετά τον θάνατό του, το αμαξίδιό του παραδόθηκε στο Εθνικό Μουσείο Αμερικανικής Ιστορίας, όπου και εκτίθεται ακόμα. Γεννήθηκε το 1939 και μεγάλωσε σε μια εποχή που δεν βόλευε και πολύ το να είσαι τετραπληγικός. Για να φοιτήσει στο πανεπιστήμιο και στο κολλέγιο έμεινε σε πτέρυγα νοσοκομείου, μέχρι που κατάφερε μαζί με άλλα ανάπηρα άτομα να θεωρείται κάτι σαν φοιτητική εστία αυτή η πτέρυγα. Ξεκίνησαν διεκδικώντας το να κοπούν πεζοδρόμια για να γίνουν ράμπες, κι έπειτα όρισαν την Ανεξάρτητη Διαβίωση, ενίσχυσαν προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναπήρων και έφτιαξαν **Κέντρα Ανεξάρτητης Διαβίωσης** και οργανώσεις που διεκδίκησαν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο την ισότιμη ύπαρξη και συμμετοχή των αναπήρων στην κοινωνία. Λίγα χρόνια πριν, ήδη ορισμένοι αρχιτέκτονες θίγουν ζητήματα περί προσβασιμότητας. Για παράδειγμα, ο αρχιτέκτονας Gordon Cullen, το 1931, αναφέρθηκε στην ανάγκη ο σχεδιασμός να συμπεριλαμβάνει άτομα με περιορισμένη κινητικότητα, και πρότεινε τροποποιήσεις στα ύψη και στις διαστάσεις των ντουλαπιών της κουζίνας, προκειμένου να είναι προσβάσιμα από ηλικιωμένα άτομα.

Gordon Cullen, σκίτσο για ντουλάπι έκθεσης κουζίνας που διερευνά σχεδιαστική επίλυση για το κατάλληλο ύψος εξοπλισμού που θα επιτρέπει την ίση πρόσβαση και χρήση μιας κουζίνας από ηλικιωμένα άτομα και άτομα με αναπηρία, c. 1936 (RIBA Collections)

Πιο συγκεκριμένα, η **Ανεξάρτητη Διαβίωση** είναι ένα κίνημα, μια φιλοσοφία που ξεκίνησε στην Αμερική τη δεκαετία του '60 και η βασική της αρχή είναι ότι τα ανάπηρα άτομα πρέπει να έχουν τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο στις ζωές τους· να επιλέγουν, να ελέγχουν και να καθορίζουν τα ίδια την καθημερινότητά τους αλλά και πιο γενικά τον τρόπο με τον οποίο ζουν. Όσο απλό κι αν είναι αυτό, δεν γίνεται εύκολα αποδεκτό ούτε από την κοινωνία, ούτε από την πολιτεία².

Maggie Davis in her kitchen at Grove Road, Andra Nelki, about 1982 - 83. RIBA Collections

Η εικονιζόμενη Maggie Davies, μαζί με τον σύζυγό της Ken, **σηματοδότησαν την έναρξη του Κινήματος της Ανεξάρτητης Διαβίωσης**. Στους Maggie και Ken Davis είχαν πει πως ήταν αδύνατο να ζήσουν οπουδήποτε εκτός από ένα ίδρυμα. Ωστόσο, εκείνοι κατάφεραν να μετακομίσουν στο σπίτι που σχεδίασαν οι ίδιοι. Η Maggie απέκτησε το αμαξίδιό της το 1965, μετά από μια κάπως λανθασμένη αντιμετώπιση ενός τραυματισμού στον αυχένα που προκλήθηκε από τροχαίο. Νοσηλεύτηκε στο νοσοκομείο Stoke Mandeville στην Αγγλία, και στη συνέχεια διέμεινε στον ξενώνα του καθώς δεν επιθυμούσε να γυρίσει στο σπίτι της, που μάλλον δεν ήταν πολύ προσβάσιμο. Μερικά χρόνια αργότερα θα γνωρίσει και τον μετέπειτα σύζυγό της, Ken, ο οποίος ήταν εξωτερικός ασθενής του ίδιου νοσοκομείου, και μαζί με άλλους τροφίμους αρχίζουν να συζητούν το ενδεχόμενο **να ζήσουν ανεξάρτητα εκτός νοσοκομείων και ιδρυμάτων, χωρίς όμως να βρίσκουν κάτι που να καλύπτει τις ανάγκες τους**. Κάπου εκείνο το διάστημα, το 1972, ιδρύεται στην Αγγλία, από τους Paul Hunt και Vic Finkelstein, η **Union of the Physically Impaired Against Segregation**,

μια οργάνωση ακτιβιστών που ενέπνευσε αυτό που λέμε **κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία** και αποτέλεσε σταθμό για τα δικαιώματα των αναπήρων. Στην ομάδα αυτή σύντομα προστίθενται και οι Davies. Την ίδια χρονιά, η Maggie και ο Ken ίδρυσαν έναν συνεταιρισμό για να αγοράσουν γη και να σχεδιάσουν **σε συνεργασία με αρχιτέκτονες** έναν δικό τους χώρο διαμονής, ο οποίος θα αποτελούνταν από 6 διαμερίσματα. 3 προσβάσιμα σε αμαξίδιο (κατάλληλη είσοδος, έπιπλα, κουζίνα κτλ) και 3 για μη ανάπηρα άτομα³. **Έτσι θα ζήσουν στο ίδιο κτίριο ανάπηρα και μη ανάπηρα άτομα, με τα μη ανάπηρα άτομα να παρέχουν υποστήριξη όποτε χρειάζεται.** Το πρότζεκτ αυτό ολοκληρώθηκε 4 χρόνια αργότερα, το 1976, στο Grove Road, Sutton-in-Ashfield, και έμεινε γνωστό ως **Grove Road Housing Scheme**, αποτελώντας θεμέλιο λίθο της φιλοσοφίας της Ανεξάρτητης Διαβίωσης που αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ κι όχι μόνο. Περισσότερα στο βίντεο:

Ken και Maggie Davis στη μετασχηματισμένη κουζίνα τους στο διαμέρισμά τους, στο Grove Road Housing Scheme (RIBA Collections)

Ο Ken Davis στον κήπο (RIBA Collections)

Ken και Maggie Davis μαγειρεύουν κατά τη διάρκεια εκδρομής στην εξοχή (RIBA Collections)

Στην Ελλάδα υπάρχει Οργανισμός Ανεξάρτητης Διαβίωσης, το I-Living. Ανάμεσα σε αυτά που διεκδικεί ο οργανισμός αυτός, είναι η κρατική παροχή του Προσωπικού Βοηθού και η Αποϊδρυματοποίηση.

Συνοψίζοντας, το παρόν άρθρο προσδοκά να προβληματίσει την αρχιτεκτονική κοινότητα, να ανατρέψει την επικρατούσα αντίληψη πως τα ανάπηρα άτομα είναι παθητικά αντικείμενα, μη ικανά να ορίσουν τις ζωές τους, και να τα ξανασυστήσι ως ενεργά υποκείμενα που συμμετέχουν στη λήψη των σχεδιαστικών αποφάσεων.

Φελίσια Ταστάνη, Αρχιτέκτονας Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Πηγές/ Σημειώσεις

¹ **Michael Oliver, Αναπηρία και Πολιτική**, 1990 για την ελληνική γλώσσα: εκδόσεις Επίκεντρο, 2009

² **Cool crips**, Νταντανίδης Σπύρος, Χρυσικός Γρηγόρης, διαδικτυακά ποστ διαθέσιμα σε [facebook.com](https://www.facebook.com) & [instagram.com](https://www.instagram.com)

³ **RIBA Collections, ribacollections.com**, Accessible architecture? How today's inclusive spaces can help solve 200 years of accessible design challenges, [architecture.com](https://www.architecture.com)

Εικόνες:

- 1. History of Place**, Liberation architecture: Maggie Davis and the birth of independent living [historyof.place](#) | [historyof.place](#)
- 2. History of Place**, Maggie Davis Groad Road History, βίντεο διαθέσιμο σε [vimeo.com](#)